Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Asiantuntijalausunto

13.6.2024

EU/153/2024
EU/153/2024-SM-14

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

E 43/2024, Valtioneuvoston selvitys: Yhdysvaltojen aloite vahvistetusta rajaturvallisuuskumppanuudesta (EBSP)

Yhdysvallat lähestyi vuonna 2022 Suomea ja useampia muita EU:n jäsenvaltioita aloitteella vahvistetusta rajaturvallisuuskumppanuudesta (Enhanced Border Security Partnership, EBSP). Kyse on Yhdysvaltojen viisumivapausohjelman uudesta vaatimuksesta, jossa Yhdysvaltojen sisäisen turvallisuuden virasto voisi tarkistaa mm. maahan saapuvien tai maahantulolupaa hakevien biometriset ja muut henkilötiedot suoraan kumppanimaiden viranomaisrekistereistä. Yhdysvallat puolestaan tarjoaisi kumppanimaiden viranomaisille tarkistusoikeuden sen tietyistä rekistereistä. Yhdysvallat on ilmoittanut arvioivansa vuonna 2027, miten kumppanimaat ovat täyttäneet viisumivapausohjelmansa vaatimukset.

Yhdysvaltojen ehdotuksen mukaan vahvistetusta rajaturvallisuuskumppanuudesta tehtäisiin erillinen kahdenvälinen sopimus, jonka tarkoituksena olisi helpottaa Yhdysvaltoihin tai kumppanimaahan rajalla pyrkivien tai viisumia, työlupaa, oleskelulupaa, kansalaisuutta tai kansainvälistä suojelua hakevien henkilöiden arviointia. Tarkoituksena olisi myös käyttää saatuja tietoja sellaisen lainsäädännön toimeenpanon valvontaan, jota sovelletaan Yhdysvaltoihin tai kumppanimaahan pyrkiviin, siellä oleviin tai sieltä poistuviin henkilöihin sekä helpottamaan päätöksentekoa siitä, tuleeko Yhdysvalloissa tai kumppanimaassa oleva henkilö poistaa maasta. Lisäksi sopimuksella edistettäisiin vakavien rikosten ennalta estämistä, paljastamista, tutkintaa ja syytteeseen panoa.

Suomi on ilmoittanut Yhdysvalloille, ettei se voi muodostaa kansallista kantaa mahdollisten sopimusneuvottelujen käynnistämiseen ennen kuin keskustelut muiden EU:n jäsenvaltioiden ja komission kanssa on saatu päätökseen mm. unionin ja sen jäsenvaltioiden välisestä toimivallan jaosta sekä siitä, miten sopimuksissa varmistettaisiin henkilötiedoille riittävät tietosuojan takeet. Asiaan liittyy myös avoimia kysymyksiä sopimuksen vastavuoroisuudesta sekä tarkoituksenmukaisuudesta suhteessa sen vaikutuksiin, mukaan lukien taloudelliset vaikutukset ja suhde perustuslakiin sekä kansainvälisiin perus- ja ihmisoikeusvelvoitteisiin.

Neuvoston oikeus- ja sisäasioiden tietojenvaihtotyöryhmä IXIM:ssä on keskusteltu Yhdysvaltojen aloitteesta sekä erityisesti tietosuojavaatimuksista ja toimivallan jaosta. Yleinen tietosuoja-asetus mahdollistaa jäsenvaltioiden tehdä kansainvälisiä sopimuksia, joihin liittyy henkilötietojen siirtoa kolmansiin maihin tai kansainvälisille järjestöille, edellyttäen, että tällaiset sopimukset eivät vaikuta yleiseen tietosuoja-asetukseen tai muuhun unionin lainsäädäntöön ja että niihin sisältyy rekisteröityjen perusoikeuksien asianmukainen suojataso. Työryhmässä ei ole saavutettu yhteistä näkemystä toimivallan jaosta. Toistaiseksi on myös epäselvää, voisiko sopimuksella olla vaikutuksia myös muuhun unionin lainsäädäntöön kuin yleiseen tietosuoja-asetukseen, ja mihin säädöksiin vaikutukset kohdistuisivat.

Jäsenvaltioiden kannat olivat työryhmäkeskusteluissa toisistaan poikkeavia ja ne kehittyivät keskustelujen aikana: osa kannatti jäsenvaltioiden kahdenvälisiä sopimuksia Yhdysvaltojen kanssa ja osa piti parempana yhtenäistä eurooppalaista lähestymistapaa, jossa EU:n ja Yhdysvaltojen välisellä so-

Postiosoite **Postadress** **Postal Address**	**Käyntiosoite** **Besöksadress** **Office**	**Puhelin** **Telefon** **Telephone**	**Faksi** **Fax** **Fax**	**s-posti, internet** **e-post, internet** **e-mail, internet**
Sisäministeriö PL 26 00023 Valtioneuvosto	 Kirkkokatu 12 Helsinki	 0295 480 171 +358 295 480 171	 09 160 44635 +358 9 160 44635	 kirjaamo.sm@gov.fi www.intermin.fi

pimuksella sovittaisiin joko kaikista viisumivapausohjelman edellytyksistä tai osasta niistä. Lisäksi jäsenvaltiot ovat edenneet eri tahtia kahdenvälisissä sopimusneuvotteluissaan Yhdysvaltojen kanssa. Suurin osa jäsenvaltioista ei ole aloittanut sopimusneuvotteluja ja odottaa Suomen tavoin EU-keskustelun tuloksia, kun taas muutamat jäsenvaltiot ovat edenneet sopimusneuvotteluissaan ja väitetysti yksi jäsenvaltio olisi jo tehnyt sopimuksen.

Suomi on pitänyt tarkoituksenmukaisena, että sopimushankkeeseen sovellettaisiin yhteistä eurooppalaista lähestymistapaa. Suomen arvion mukaan siitä, että kukin jäsenvaltio neuvottelisi kaikista sopimukseen sisältyvistä asioista erikseen, voisi aiheutua riski epäyhtenäisestä EU-oikeuden ja erityisesti tietosuoja-asetuksen soveltamisesta. Neuvosto voisi hyväksyä komissiolle ainakin osittaisen neuvottelumandaatin, esimerkiksi tietosuojan osalta. Komissiolle ei kuitenkaan tulisi antaa mandaattia neuvotella Yhdysvaltojen ehdotukseen sisältyvistä vaatimuksista siltä osin kun kyse on Yhdysvaltojen viranomaisten pääsystä jäsenvaltioiden kansallisiin rekistereihin. Jäsenvaltiot voisivat neuvotella niistä kahdenvälisesti Yhdysvaltojen kanssa. EU:n ja Yhdysvaltojen välisellä sopimuksella luotaisiin näin ollen EU-oikeudelliset puitteet mahdollisten kahdenvälisten sopimusten tekemiselle. Mandaatin sisällössä olisi myös huomioitava se, asettaisiko Yhdysvallat sopimuksen tekemisen jäsenvaltioiden kansalaisten viisumivapauden säilyttämisen ehdoksi, ja miten se vaikuttaisi unionin yhteiseen viisumipolitiikkaan.

Puheenjohtajavaltio Belgia vei asian keskusteltavaksi 12.6.2024 pidettyyn Coreperiin. Kokouksessa jäsenmaiden selkeä enemmistö kannatti EU:n yhteistä ja koordinoitua lähestymistapaa. Coreperin keskustelun pohjalta komissio valmistelee ehdotuksen yhteiseksi lähestymistavaksi.

Lainsäädäntöneuvos Tapio Puurunen

Liitteet -

Jakelu Eduskunnan hallintovaliokunta

Tiedoksi